

Lese- og skriveplan for Moss kommune 2026–2029

Mestring • Motivasjon • Lærelyst

I Mosseskolen leser og skriver vi for å forstå verden og oss selv – sammen skaper vi læring, mestring og glede.

Fellesskap • Utforskning • Forståelse • Glede • Engasjement • Trygghet

Innhold

Innledning	4
Trinnvis lese- og skriveplan i alle fag	4
Lesetrappa.....	5
Lese- og skriveutvikling – viktige begreper 1.-4.trinn.....	6
Intensiv opplæring 1.-4.trinn (§11-3)	10
LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 1.TRINN	11
LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 2.TRINN	14
LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 3.TRINN	17
LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 4.TRINN	20
Tilpasset opplæring 5-7.trinn (§11-1)	23
Forsterket tiltak 5. – 7.trinn (§14-2).....	23
LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 5.TRINN	24
LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 6.TRINN	28
LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 7.TRINN	32
Tilpasset opplæring 8. -10.trinn (§11-1).....	36
Forsterket tiltak 8. – 10.trinn (§14-2)	36
LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 8.-10.TRINN	37
Kartlegging av lese- og skriveferdigheter og tilpassede tiltak	41
Lesing i alle fag	46
Skriving i alle fag	46
Kilder og referanser	50
Bakgrunn og ønsker med lese- og skriveplan	51

SIMM i praksis – Verdigrunnlag	51
Lesing som grunnleggende ferdighet	51
Skriving som grunnleggende ferdighet	51
SIMM i praksis – Struktur og fellesskap	51
SIMM i praksis – Kultur og læring	52
Her er vi	52
Slik vil vi ha det.....	52
Slik vet vi at vi er på riktig vei.....	52
Mål fra Strategisk plan for enhet skole 2025-2030 (tilpasset lesing og skriving)	52
Effektmål:	53

Lese- og skriveplan for Moss kommune 2026-2029

Innledning

Ett av satsningsområdene i Strategisk plan for enhet skole 2022-2025 i Moss kommune er å styrke elevenes *grunnleggende ferdigheter* – med vekt på regning, lesing, skriving og muntlige ferdigheter i alle fag.

Lesing og skriving er en del av alle fag og en avgjørende faktor for livslang læring, kritisk tenkning og aktiv deltakelse i samfunnet. Det gir tilgang til informasjon og kunnskap, styrker språket, stimulerer hjernen, øker empati, reduserer stress og forbedrer konsentrasjonen.

Å kunne lese og skrive er grunnleggende ferdigheter for å lykkes i utdanning, arbeidsliv og kunne delta og medvirke i samfunnet.

Denne planen skal bidra til at *alle* elever i Moss kommune opplever læring, mestring og motivasjon gjennom arbeid med lesing og skriving som en del av skolens helhetlige opplæring. Den skal brukes som et arbeidsverktøy for lærere, skoleledere og profesjonsfellesskapet.

Planen er forankret i Læreplanverket LK20, Strategisk plan for enhet skole, og i SIMM (Sammen om et Inkluderende Miljø i Moss).

Trinnvis lese- og skriveplan i alle fag

Denne planen viser hvordan lesing og skriving som grunnleggende ferdigheter utvikles gjennom hele grunnskolen. I skolen skal vi jobbe med barn og unges språklige bevissthet på en systematisk og helhetlig måte. Dette kan illustreres i en språktrapp som viser hvilke språklige nivå man bør ha fokus på i språkarbeidet i begynneropplæringen. Tilnærmingen til arbeidet skal alltid være lekbetont, og barna må erfare språk på allsidige måter.

Lesetrappa

Leseklar: Når barna har utviklet bevissthet gjennom nivåene i lesetrappa, er de klare til å lære seg å lese.

Lek med fonemer: Barn skal oppdage at et ord er delt inn i fonemer (lyder). Når fonemer kombineres, blir de til ord. I og S = IS

Framlyd: Språklyd som vi hører først i ordet. For eksempel: Kam (K=framlyd)

Lek med stavelser: Ord har rytme som deles i stavelser. Ved å klappe rytmen i ord, vil barna oppdage den naturlige rytmen/stavelsene. Ka-ri, Mag-nus, hop-pe-tau.

Lek med ord og setninger: Gi barn mulighet til å oppdage at det vi sier, kan deles opp i mindre språklige enheter som ord og setninger. En kan lage flere setninger av de samme ordene.

Lek med rim og regler: Ha fokus på rytme og lydlikhet. Ord som rimer har samme lyddendelse: Hatt, satt og katt rimer fordi de har samme endelse – att.

Lytte: Skape bevissthet på lyder rundt oss, dynamikk, myke, harde, skarpe lyder, bokstavlyd

Gjennom høytlesing får barna og ungdommene felles opplevelser og referanser. Med god kvalitet i høytlesing, bidrar vi til leseglede, økt ordforråd, oppmerksomhet og lytteferdigheter.

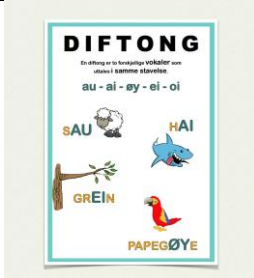
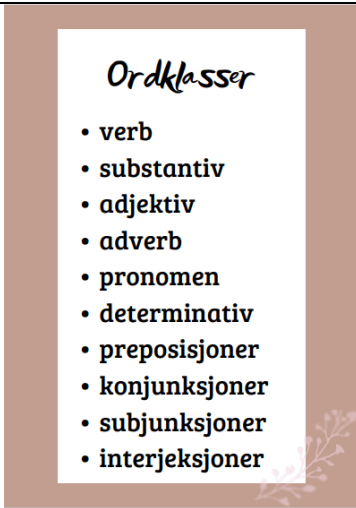
Gjennom skriftspråket får barn anledning til å eksperimentere med egen skrijving før de har lært seg bokstavene. De må oppdage at ordene vi bruker når vi snakker, kan gjøres om til enkeltlyder og skrift. Tegninger og felles opplevelser kan gi engasjement og idéer til skrijving av egen tekst.

Progresjonen bygger på *Læreplanverket LK20*, *Strategisk plan for enhet skole* og *SIMM-modulene*.

Lese- og skriveutvikling – viktige begreper 1.-4.trinn

Begrep	Bilde og forklaring	Eksempel i praksis
Bokstavlyd		 Utforsk bokstavlydene – finne ord i klasserommet som starter, slutter eller har bokstavlyden i seg.
Bokstav		Lage flere eksemplarer av de ulike bokstavene. Rammelek: Butikk. Elevene «kjøper» bokstaver for å lage ord. Betalingen er å uttale bokstavlyden. Det kan være tulleord eller ordentlige ord.

Alfabet		Lage en skattejakt av bokstavene i alfabetet. Lærer gjemmer bokstavene rundt i f.eks. skolegården/klasserommet. Elevene leter i tilfeldig valgte grupper etter bokstavene for til slutt å kunne sette dem sammen til alfabetet. Konkret på bordene: Alfabetet laminert på gruppebord/til å ta med ut. Øving i begrepene: Bokstavlyd, bokstav, konsonant og vokal.
Konsonant		Dele inn i tilfeldig valgte grupper. Finne konsonantene i haugen med bokstavene fra alfabetet. Gå ut og skriv med fargekritt på asfalten i skolegården. Øving i bokstavlyd, bokstav, finmotorikk, konsonant og alfabet.
Vokal		Samme eksempelet som over bare at elevene skal finne vokalene. Læreren har laget alfabetet med røde og blå bokstaver for å vise tydelig skille mellom konsonant og vokal.

Diftong		Elevene går på let etter diftonger i ord. Krever at elevene har en kjennskap til vokaler. Bruke tid på lydene i diftongene.								
Sammensatte ord	<table><tr><td>BLÅBÆR</td><td>PAI</td></tr><tr><td>EPLE</td><td>KAKE</td></tr><tr><td>GRESS</td><td>KLIPPER</td></tr><tr><td>SYKKEL</td><td>STI</td></tr></table>	BLÅBÆR	PAI	EPLE	KAKE	GRESS	KLIPPER	SYKKEL	STI	Elevene får utdelt et sett med oppklippede sammensatte ord. Finne på egne sammensatte ord eller prøve å finne det riktige sammensatte ordet. Dette kan også gjøres ute – husk å laminere.
BLÅBÆR	PAI									
EPLE	KAKE									
GRESS	KLIPPER									
SYKKEL	STI									
Ordklasse		Læreren lager stafett med å henge opp én og én ordklasse på en stor vegg (fint å gjøre utendørs). Elevene trekker tilfeldig valgte lag. 1. Læreren kan si et ord høyt, så skal laget gå/løpe til riktig ordklasselapp. 2. Læreren har en konvolutt med ord fra de ulike ordklassene. Elevene kommer og trekker et ord, reflekterer sammen før de går til riktig ordklasselapp. 3. Inne: Alle grupper får hver sin konvolutt med ord fra de ulike ordklassene. De trekker ett og ett ord – reflekterer og samarbeider over hvilken ordklasse det tilhører. Når de har trukket eksempelvis 4 lapper, skal de prøve å lage setninger sammen ved å sette lappene sammen.								

Tilpasset opplæring 1-4.trinn (§11-1)

Skolen skal tilpasse opplæringen til hver enkelt elev. Prinsippet om tilpasset opplæring er nedfelt i LK20 og i opplæringsloven §11-1. Skolen skal kompensere for barns ulike språklige forutsetninger og ulike bakgrunn, og alle skal få individuelle tilpasninger i lese- og skriveopplæringen. Denne tilpasningen er avgjørende for at den enkelte skal oppleve mestring, utvikle selvtillit og få motivasjon. Tilpasningene skal i hovedsak skje innenfor fellesskapet.

Tips til tilpasset opplæring:

- Tilpasse lengde, mengde og ferdighetsnivå
- Bruk av varierte tekster og metoder
- Visuell støtte
- Elevaktive metoder
- Lek i begynneropplæringen
- Stasjonsundervisning
- Uteskole [Uteskole | udir.no Uteskole - UNDERVISNINGSMETODER](https://udir.no/uteskole-undervisningsmetoder)
- Skrivestøtte
- Lydstøtte
- STL+
- Meningsfull skriving; [Lekende tilnærming til skriving og lesing](#)
- Lingdys skole
- Skoleskrift
- Keynote og Book creator
- Repetert lesing
- Mengdelesing
- Modellering av strategier – bygge på hverdagsspråket.

Intensiv opplæring 1.-4.trinn (§11-3)

Elever som står i fare for å ikke ha forventet progresjon i lesing og skriving, skal få støtte og oppfølging raskt gjennom intensiv opplæring på 1.-4. trinn jfr. §11-3, slik at utfordringene ikke får mulighet til å utvikle seg videre i opplæringsløpet. Intensiv opplæring er en kortvarig og målrettet innsats. Den intensive opplæringen skal sikre at elevene raskt kommer på nivå med forventet progresjon, mestrer grunnleggende ferdigheter og kan følge den ordinære undervisningen. Kartlegginger, observasjoner og kunnskap om elevene danner grunnlaget for den intensive opplæring. Skolen må beskrive hvilke ferdigheter eleven har behov for å styrke, organisering, omfang og varighet, innhold, gjennomføring og evaluering av den intensive opplæringen som gis og hvorfor man tenker at den vil være til barnets beste. Den intensive opplæringen kan gis utenfor klassen i liten gruppe eller én til én i kortere perioder og tilpasses elevens behov. Tidsrommet kan variere, men intensiteten (hyppighet av undervisning) er viktigere enn varigheten.

Forslag til intensive programmer eller rammeverk:

For språkferdigheter:

- Begrepskurs; [Begrepslæring - Statped](#)
- Språkleker; [Språkleker : praktisk del](#)

For lese- og skriveferdigheter:

- På Sporet; [Manual: På sporet: ABC, les, skriv, forstå | Universitetet i Stavanger](#)
- Helhetslesing; [Helhetslesing - Statped](#)
- STL+; En metode der eleven skriver med tastatur med lydstøtte. Metoden bygger på å skrive seg til lesing.
- Sirkelen for undervisning og læring; [Sirkelen for undervisning og læring - Skrivesenteret](#)

LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 1.TRINN

Mål for lesing og skriving	Kjennetegn på måloppnåelse	Forslag til metoder	Se lenker til ulike metoder
Språk og begrep			
Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd	Eleven kan dagligdagse ord, uttrykk og begrep. Eleven kan fortelle sammenhengende fra opplevelser. Eleven kan fortelle om handlingen i en fortelling/eventyr.	Språkleker Rammelek Rollelek Høytlesing med konkreter/visuell støtte Begrepslæring	Språkleker: praktisk del Begrepslæring - Statped HØYFREKVENTE ORD: oversikt, powerpoint, ordkjeder, kaboom, uteskole, med mer! - UNDERVISNINGSMETODER
Lese/skriveteknikk	Eleven kan høre at det er rim og selv kunne rime. Eleven kan høre antall stavinger i ord og vise dette ved tramp, klapp eller lignende. Eleven kan forme bokstaver med blyant. Eleven bruker digitale hjelpemiddel som Lingdys, Skoleskrift, Keynote, Book creator eller engasjerende leser og dikteringsfunksjoner som støtte til å se sammenhengen mellom lesing og skriving (STL+ - <i>skrive seg til lesing med lyd støtte</i>)	Språkleker Sanger Rytmelek Sansemotorisk lek Modellering av strategier Hoppe tau/strikk - regler	Rytme og puls - UNDERVISNINGSMETODER Sansemotorisk lek Aktivitetskassen Sirkelen for undervisning og læring - Skrivesenteret
Eleven er bevisst på fonologi	Eleven kan dele sammensatte ord opp i to eller flere ord. Eleven kan sette sammen to eller flere ord til sammensatte ord. Eleven kjenner igjen de fleste bokstavene i alfabetet og vet hvilken språklyd de representerer.	Språkleker Oppdagende skriving Ordlesingsstrategier: For eksempel lydering, stavelser, lese deler av ord, kjenne igjen hele ord. Se heftet fra PPT: Øvelser i fonologisk bevissthet i kanalen «Alle med fra	

	Eleven kan identifisere første og siste lyden i enkle talte ord.	start» i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips	
Eleven forstår sammenheng mellom bokstav og språklyd	Eleven kan identifisere samme lyd i ulike ord. Eleven kan lydere sammen tre språklyder. Eleven forstår det alfabetiske prinsipp.	Språkleker Oppdagende skriving Ordlesingsstrategier: For eksempel lydering, stavelser, lese deler av ord, kjenne igjen hele ord.	
Eleven forstår at det talte ord kan deles opp i deler	Eleven kan dele opp ord i språklyder. Eleven kan mestre og leke med enkel fonemaddisjon (f.eks. egg/vegg). Eleven kan mestre og leke med enkel fonemsubtraksjon (f.eks. skjegg/egg). Eleven kan mestre og leke med fonembytte (f.eks. bil/pil).	Språkleker Ordlesingsstrategier: For eksempel lydering, stavelser, lese deler av ord, kjenne igjen hele ord. Oppdagende skriving	
Eleven skal kunne avkode/lese tostavellesord med enkle lydsekvenser	Eleven vet hva lese/skriveretning er. Eleven kan lese/avkode starten på et ord og gjette resten. Eleven kan lese enkle nye småord.	Språkleker Høytlesing	
Eleven kan logografisk lesing	Eleven kjenner igjen flere ordbilder på skilt og emballasje. Eleven prøver å lese enkle ord ved å lese eget navn og andre kjente navn som ordbilde. Eleven kjenner igjen de vanligste småordene.	Språkleker Høytlesing/modellering Veiledet lesing	Materiell: Veiledet lesing Universitetet i Stavanger
Eleven skal se sammenhengen mellom det muntlige og de skriftlige	Eleven deltar i tekstsaking – både i samarbeid med medelever, lærer og individuelt med utgangspunkt fra en felles opplevelse eller om et tema.	Språkleker Oppdagende skriving – bruk av for eksempel Keynote, Book Creator eller andre digitale apper	Se heftet STL+ i kanalen «Alle med fra start» i Teamet Pedagogisk deling av opplegg og tips

		Samskriving – både digitalt og for hånd	Lekende tilnærming til skrivning og lesing
Lytteforståelse			
Eleven skal lytte til og oppleve variert litteratur gjennom høytlesing	Eleven kan gjenfortelle sentrale deler av innholdet i fortellingen. Eleven deltar i dramatisering og framvisninger. Eleven kan lytte/høre etter når andre forteller.	Bruk av konkreter og visuell støtte Rollelek	
Eleven kan benytte enkle strategier i lytteforståelse	Eleven kan gjenfortelle. Eleven kan aktivisere relevant bakgrunnskunnskap. Eleven kan være med å lage tankekart. Eleven kan gjette hvordan en fortelling kommer til å utvikle seg. Eleven vet at h*n må si ifra når det er noe som er vanskelig å forstå.	Oppdagende skrivning med tankekart Oppdagende skrivning – både digitalt og for hånd	Skrivestrategier i førskrivingsfasen - Skrivesenteret Lesing i begynneropplæringen Språkløyper
Eleven skal bli presentert for relevant litteratur og møte bøker som en del av hverdagen	Eleven hører gjerne fortelling og eventyr, enten fortalt, lest eller gjennom lydbok. Eleven skal bruke skolebiblioteket minst én gang pr uke. Eleven låner bøker på skolebiblioteket og leser i dem. Eleven skal kunne fortelle fra bøker de har lest. Eleven ser bøker i klasserommet.	Høytlesing/modellering Mengdelesing Rammelek Rollelek Bildebøker	Forsiden - Stiftelsen Lese Les og lek Undervisningsopplegg: Slik kan du bruke bildebøker i å jobbe med språket hos flerspråklige elever Universitetet i Stavanger Bildebøker som inspirasjon for undring, lek og skrivning - Skrivesenteret

LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 2.TRINN

Mål for lesing og skriving	Kjennetegn på måloppnåelse	Forslag til metoder	Se lenker til ulike metoder
Språk og begrep			
Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd	Eleven kan dagligdagse ord, uttrykk og begreper. Eleven kan fortelle sammenhengende fra opplevelser. Eleven kan fortelle om handling i en fortelling/eventyr.	Språkleker Rammelek Rollelek Høytlesing med konkrete/visuell støtte	Språkleker : praktisk del HØYFREKVENTE ORD: oversikt, powerpoint, ordkjeder, kaboom, uteskole, med mer! - UNDERVISNINGSMETODER
Lese/skriveteknikk	Eleven kan dele opp ord i språklyder. Eleven kan forme bokstaver med blyant. Eleven bruker digitale hjelpemiddel som Lingdys, Skoleskrift, Keynote, Book creator eller engasjerende leser og dikteringsfunksjoner som støtte til å se sammenhengen mellom lesing og skriving (STL+ - <i>skrive seg til lesing med lydstøtte</i>)	Arbeide med bokstaver, lyder og tekstsaking Arbeide med skrivestøtte som opplesning, ordforslag, ordbok og rettskrivingsforslag Skrue av og på lydstøtte for opplesing av tekst Bruke lydstøtte i arbeidet med å koble lyd-bokstav Øve på å scrolle, å zoome inn og ut av tekst Ta bilde og få opplest tekst med Office Lens eller tilsvarende	Se heftet fra PPT: STL+ i kanalen «Alle med fra start» i Teamet Pedagogisk deling av opplegg og tips Sirkelen for undervisning og læring - Skrivesenteret Lekende tilnærming til skriving og lesing
Eleven er bevisst på fonologi	Eleven mestrer og leker seg med fonemaddisjon (f.eks. egg/vegg). Eleven mestrer og leker seg med fonemsubtraksjon (f.eks. skjegg/egg). Eleven mestrer og leker seg med fonembytte (f.eks. bil/pil).	Språkleker Veiledet lesing	Se heftet fra PPT: Øvelser i fonologisk bevissthet i kanalen «Alle med fra start» i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips

	Eleven kan avkode tøyseord		
Elever har automatisert de høyfrekvente ordene som er naturlige for trinnet	Eleven kjenner igjen ordbildene til de vanligste småordene. Eleven leser tostavellesord. Eleven leser ord med flere konsonanter sammen.		
Eleven kan lese en tilrettelagt tekst	Eleven kan lese enkle setninger med god flyt. Eleven leser noen ord som ikke er stavet lydtrett (f.eks. gjerne).	Modellere strategier for leseforståelse Samtale om innhold i tekst før, under og etter lesing Veiledning i elevers egen lesing Leseoppdrag	Leseopplæring - UNDERVISNINGSMETODER
Eleven vet hva sammensatte ord er	Eleven kan dele sammensatte ord. Eleven kan leke og lage sammensatte ord.		
Leseforståelse			
Eleven er aktivt lyttende og prøver å forstå	Eleven stiller spørsmål til det som blir lest. Eleven svarer på spørsmål om det som blir lest. Eleven stiller spørsmål og reflekterer over tema. Eleven undrer seg over ord, hvor de kommer fra og hva de betyr.		
Eleven møter ulike tekster	Eleven leser enkle sammensatte tekster med f.eks. tabeller og diagram. Eleven leser enkle faktatekster. Eleven bruker aktivt bakgrunnskunnskap før lesing av faktatekster.	Høytlesing med konkrete og visuell støtte Egenlesing	
Lesekultur og leseinteresse			

Eleven opplever variert litteratur gjennom høytlesing	Eleven viser interesse for fortellinger og eventyr. Eleven skal bruke skolebiblioteket minst én gang pr uke.	Høytlesing Egenlesing	100-lista - Stiftelsen Lese Forsiden - Stiftelsen Lese Les og lek Undervisningsopplegg: Slik kan du bruke billedbøker i å jobbe med språket hos flerspråklige elever Universitetet i Stavanger
Eleven møter tekst som en del av hverdagen	Elevene låner bøker på skolebiblioteket og leser i dem. Eleven skal kunne fortelle fra bøker de har lest. Eleven ser bøker i klasserommet.	Veiledet lesing	Bildebøker som inspirasjon for undring, lek og skriving - Skrivesenteret

LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 3.TRINN

Mål for lesing og skriving	Kjennetegn på måloppnåelse	Forslag til metoder	Se lenker til ulike metoder
Språk og begrep			
Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd	Eleven kan dagligdagse ord, uttrykk og begrep. Eleven kan fortelle sammenhengende fra opplevelser. Eleven kan fortelle om handling i en fortelling/et eventyr.	Språkleker	Språkleker : praktisk del HØYFREKVENTE ORD: oversikt, powerpoint, ordkjeder, kaboom, uteskole, med mer! - UNDERVISNINGSMETODER
Lese- og skriveteknikk	Eleven leser de 100 mest høyfrekvente ordene med flyt. Eleven utvikler en funksjonell håndskrift og kan skrive på tastatur, Eleven bruker digitale hjelpemiddel som Lingdys, Skoleskrift, Keynote, Book creator eller engasjerende leser og dikteringsfunksjoner som støtte til å se sammenhengen mellom lesing og skriving (STL+ - <i>skrive seg til lesing med lydstøtte</i>)	Oppdagende skriving – bygge på barnas erfaringer Mengdelesing Repetert lesing Veiledet lesing	Se heftet fra PPT: STL+ i kanalen «Alle med fra start» i Teamet Pedagogisk deling av opplegg og tips Sirkelen for undervisning og læring - Skrivesenteret Lekende tilnærming til skriving og lesing
Eleven leser de fleste vanlige ord raskt og uten lydering	Eleven leser grafem raskt, uten å nøle og har god bokstavkunnskap. Eleven kjenner til diftonger og kan nevne noen ord som inneholder disse. Eleven kan alfabetet og har kjennskap til vokaler og konsonanter.	Mengdelesing Repetert lesing Veiledet lesing	Se heftet fra PPT: Øvelser i fonologisk bevissthet i kanalen «Alle med fra start» i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips
Eleven leser høyt med flyt	Eleven leser tilpasset tekst med flyt og forståelse.	Veiledet lesing Mengdelesing Repetert lesing	

	Eleven kjenner til tegnsetting som komma, punktum, spørsmålstegn og utropstegn, og har pause eller går opp når h*n ser tegnet i tekst. Eleven korrigerer seg selv noen ganger når h*n leser feil.		
Lese/skriveforståelse			
Eleven kan bruke ulike læringsstrategier	Eleven kan svare på ulike typer spørsmål fra tekster (både muntlig og skriftlig) fra tekster h*n møter. Eleven kan bruke læringsstrategier for trinnet.	Plukke ut deler av læringsstrategien BISON Tankekart VØL-skjema Vertikale tavler Skriverammer Setningsstartere	BISON - Læringsstrategier Tankekart - Læringsstrategier VØL og VØSLE - Læringsstrategier Skriverammer - Skrivesenteret
Eleven kan lese og forstå diagram og tabeller	Eleven kan svare på ulike spørsmål fra diagram og tabeller h*n møter.	Vertikale tavler Tankekart	
Eleven kan følge en instruksjon med bilde	Eleven kan følge en instruksjon ved å se på bilder, for eksempel oppgaver med fargelegging eller bygge Lego.	Modellering	
Lesekultur og leseinteresse			
Eleven opplever ofte høytlesing	Eleven hører gjerne fortellinger, utdrag fra romaner/noveller og eventyr.	Høytlesing Rollespill	
Eleven oppsøker bøker som en del av hverdagen	Eleven ser bøker i klasserommet.		
Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	Eleven bruker skolebiblioteket minst én gang pr. uke. Eleven låner bøker på skolebiblioteket og leser i dem. Eleven forteller og skriver med utgangspunkt i bøker de har lest.	Egenlesing Høytlesing	100-lista - Stiftelsen Lese Forsiden - Stiftelsen Lese Les og lek Undervisningsopplegg: Slik kan du bruke billedbøker i å jobbe med språket hos

	Eleven møter varierte tekster av ulike forfattere og sjangre gjennom skoledagen. Eleven møter varierte former for høytlesing, f.eks. kortlesing, lapp i hatt. Eleven møter ulike stimuleringstiltak for å fremme leselyst.		flerspråklige elever Universitetet i Stavanger Bildebøker som inspirasjon for undring, lek og skriving - Skrivesenteret
Informasjonskompetanse			
Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte.	Eleven vet hva som kjennetegner faglitteratur og skjønnlitteratur. Eleven kan orientere seg og bruke informasjon på et gitt nettsted.	Bevisst og hensiktsmessig bruk av digitale enheter	

LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 4.TRINN

Mål for lesing og skriving	Kjennetegn på måloppnåelse	Forslag til metoder	Se lenker til ulike metoder
Språk og begrep			
Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd. Eleven skal ha en funksjonell håndskrift og bruke tastatur i skriving på en hensiktsmessig måte.	Eleven kan dagligdagse ord, uttrykk og begrep. Eleven kan fortelle og skrive sammenhengende fra opplevelser. Eleven kan fortelle og skrive om en handling i en fortelling/et bokutdrag/en novelle eller et eventyr.	Språkleker Skriverammer Setningsstartere	Språkleker: praktisk del Tips til språkutviklende aktiviteter – NAFO Skriverammer - Skrivesenteret HØYFREKVENTE ORD: oversikt, powerpoint, ordkjeder, kaboom, uteskole, med mer! - UNDERVISNINGSMETODER
Lese- og skriveteknikk			
Eleven har strategier for avkoding av lange, ikke høyfrekvente ord. Eleven leser og skriver de fleste vanlige ord raskt. Når de leser, er det direkte uten lydering. Eleven kjenner til og bruker ulike lese- og skrivestrategier. Eleven kan lese høyt med flyt og innlevelse. Eleven kjenner igjen ordbilder.	Eleven leser og skriver ord med kompliserte konsonantforbindelser. Eleven deler lange ord opp i stavelser. Eleven leser og skriver ikke-lydrette ord. Eleven leser og skriver de vanligste ordene. Eleven velger hensiktsmessig lesestrategi i tekstlesing. Eleven velger hensiktsmessig skrivestrategi i skriving av tekst både digitalt og analogt. Eleven kan hente opplysninger ut fra en tekst. Eleven markerer tegn som punktum, komma, spørretegn, anførselstegn og utropstegn.	Mengdelesing Mengdeskriving Repetert lesing Skrivestrategier tilpasset trinnet Lesestrategier tilpasset trinnet Innføring av samlesing og samskriving med gule lapper Skriverammer Setningsstartere	Se i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips i kanalen Klasseledelse under mappen Metoder. Her finner du Metodehefte og Strategihefte. Se heftet fra PPT: STL+ i kanalen «Alle med fra start» i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips Se heftet fra PPT: Øvelser i fonologisk bevissthet i kanalen «Alle med fra start» i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips Sirkelen for undervisning og læring - Skrivesenteret Lekende tilnærming til skriving og lesing

	Eleven kan, etter veiledning, variere toneleie, volum, tempo, tonefall og pauser. Eleven retter seg selv ved feillesing eller feilskrivning. Eleven kan raskt dele ordkjeder. Eleven finner ord-i-ord. Eleven bruker digitale hjelpemiddel som Lingdys, Skoleskrift, Keynote, Book creator eller engasjerende leser og dikteringsfunksjoner som støtte til lesing og skriving.		
Lese- og skriveforståelse			
Eleven kjenner til ulike læringsstrategier. Eleven kan lese og lage enkle sammensatte tekster. Eleven kan overvåke egen lese- og skriveforståelse. Eleven kan følge instruksjoner.	Eleven kan bruke læringsstrategier for trinnet på en hensiktsmessig måte. Eleven kan tolke diagrammer, grafer og tabeller. Eleven kan uttrykke og skrive faktasetninger og kombinere opplysninger fra tekst og illustrasjoner. Eleven oppdager når h*n møter ord og uttrykk h*n ikke forstår. Eleven oppdager når h*n ikke forstår innholdet i en tekst. Eleven reflekterer over det som leses. Eleven leser mellom linjene og trekker slutninger på bakgrunn av det som står. Eleven klarer å løse praktiske oppgaver, både muntlig og skriftlig,	BISON VØSL-skjema Tankekart Skrivestrategier tilpasset trinnet Lesestrategier tilpasset trinnet Skriverammer Setningsstartere	BISON - Læringsstrategier Tankekart - Læringsstrategier VØL og VØSLE - Læringsstrategier

	på bakgrunn av illustrerte instruksjoner.		
Lesekultur og leseinteresse			
Eleven opplever ofte høytlesing	Eleven møter daglig høytlesing av variert litteratur, lytter aktivt og viser at h*n følger med på handlingen.	Høytlesing - modellering	
Eleven bruker biblioteket ukentlig	Eleven finner fram på biblioteket og velger bøker ut fra interesse og behov, og leser dem.	Egenlesing	100-lista - Stiftelsen Lese Forsiden - Stiftelsen Lese Les og lek Undervisningsopplegg: Slik kan du bruke billedbøker i å jobbe med språket hos flerspråklige elever Universitetet i Stavanger
Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	Eleven deltar i tiltak som fremmer lese lyst og lese/skriveferdigheter. Eleven skriver bokmeldinger, logger og lignende om bøker de har lest. Eleven kjenner mange boktitler. Eleven leser gjerne for andre. Eleven får kjennskap til et variert utvalg av litteratur via presentasjon.	Lese for andre – gjerne yngre elever	
Eleven leser litteratur tilpasset eget nivå	Eleven finner, gjerne sammen med lærer, bøker tilpasset egne interesser og ferdigheter.		
Informasjonskompetanse			
Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte	Eleven finner fram til skjønnlitterære bøker via websøk. Eleven kan finne fram i og bruke enkle fagbøker i temaarbeid. Eleven kan bruke enkle ordbøker og oppslagsverk. Eleven kan søke etter informasjon via en søkemotor som f.eks. Google.	Hvordan bruke en digital ordbok Arbeide med ulike kilder	

Tilpasset opplæring 5-7.trinn (§11-1)

Prinsippet om tilpasset opplæring er nedfelt i LK20 og i opplæringsloven §11-1. Skolen skal kompensere for barns ulike språklige forutsetninger og ulik bakgrunn, og alle skal få individuelle tilpasninger i lese- og skriveopplæringen. Denne tilpasningen er avgjørende for at den enkelte skal oppleve mestring, utvikle selvtillit og få motivasjon.

Tips til tilpasset opplæring:

- Tilpasse lengde, mengde og nivå
- Bruk av varierte tekster og metoder
- Visuell støtte
- Elevaktive metoder
- Lingdys skole
- Keynote og Book creator
- Skriverammer
- Engasjerende leser i Word
- Dikteringsfunksjon i Word eller Lingdys+
- Stasjonsundervisning
- Skoleskrift

Forsterket tiltak 5. – 7.trinn (§14-2)

Skolen kan sette inn forsterket opplæring etter 4. trinn som kan gjøres gjennom bruk av nivådelte grupper jfr. § 14-2: «*Elevane kan delast inn i grupper etter fagleg nivå i særskilde og avgrensa delar av opplæringa, dersom det er nødvendig for at ein eller fleire av elevane skal få eit tilfredsstillande utbytte av opplæringa*». Dette gir skolene muligheten til å sette inn intensive tiltak utover 1.-4. trinn, om eleven har behov for å videreutvikle en ferdighet slik at de kan ha tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

Forslag til forsterket tiltak i lesing, skriving og begreper:

- Helhetslesing: [Helhetslesing - Statped](#)
- Repetert lesing: [Arbeid med ord - Undervisningsmateriell for barn, ungdom og voksne](#)
- Veiledet lesing: [Materiell: Veiledet lesing | Universitetet i Stavanger](#)
- Begrepskurs: [Begrepslæring - Statped](#)
- Språkleker: [Språkleker: praktisk del](#)
- STL+

LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 5.TRINN

Mål for lesing og skriving	Kjennetegn på måloppnåelse	Forslag til metoder	Se lenker til ulike metoder
Lese- og skriveteknikk			
Eleven har automatisert avkoding	Eleven leser og skriver kjente, høyfrekvente ord uten å nøle.	Språkleker	Tips til språkutviklende aktiviteter – NAFO HØYFREKVENTE ORD: oversikt, powerpoint, ordkjeder, kaboom, uteskole, med mer! - UNDERVISNINGSMETODER
Eleven behersker ulike lese- og skrivestrategier	Eleven velger ulike lese- og skrivestrategier i tråd med trinnets anbefaling når h*n leser og skriver tekster for å lære og som underholdning.	Samskriving av tekst Samlesing av tekst Begrepsinnlæring Skriverammer Setningsstartere	Skriverammer - Skrivesenteret Se i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips i kanalen Klasseledelse under mappen Metoder . Her finner du Metodehefte og Strategihefte. Sirkelen for undervisning og læring - Skrivesenteret
Eleven kan teknikker for å lære nye ord og begreper	Eleven bruker teknikker for å lære for eksempel nye gloser, fremmedord, faguttrykk og begreper. Eleven bruker både digitale (f.eks. Lingdys, Engasjerende leser, dikteringsfunksjoner) og analoge hjelpemidler som støtte i dette arbeidet.	Begrepsinnlæring Bevisst og hensiktsmessig bruke digitale enheter i tekstutforming som for eksempel KeyNote, Word og hvilke funksjoner som kan være nyttige hjelpemidler for utforming av tekst	Lingdys skole/Lingdys+
Lese- og skriveforståelse			
Eleven møter og nytter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag	Eleven kan og benytter flere av læringsstrategiene for trinnet.	BISON VØSL-skjema To-kolonne-skjema	BISON - Læringsstrategier Tankekart - Læringsstrategier VØL og VØSLE - Læringsstrategier

		Samlesing med gule lapper Samskriving med gule lapper Tankekart Vertikale tavler	To-kolonne-notat - Læringsstrategier
Eleven kan lese og lage diagrammer og tabeller	Eleven kan lage og svare på spørsmål it fra diagrammer og tabeller som brukes i klasserommet.	Vertikale tavler Begrepsinnlæring	
Eleven kan lese og lage sammensatte tekster	Elevene forstår, lærer og skriver sammensatte tekster. F.eks. grafer, illustrasjoner, reklame med mer.	Skriverammer Setningsstartere	Skriverammer - Skrivesenteret
Eleven er oppmerksom på egen lese- og skriveforståelse	Eleven stiller seg spørsmål til seg selv både mens h*n leser og skriver. Eleven snakker med andre om innhold fra tekst.	Egenvurdering Proessorientert skrijving og lesing Vertikale tavler Skriverammer Setningsstartere	gode_skriveprosesser_web_lav.pdf
Eleven reflekterer over ulike type tekster	Eleven leser kritisk, reflekterende og oppsummerer både muntlig og skriftlig fra tekster. Eleven bruker egne ord og trekker enkle slutninger ut fra informasjon i tekster. Eleven kommenterer både muntlig og skriftlig innhold i enkle tekster. Eleven formulerer både muntlig og skriftlig tolkninger av leste tekster. Eleven uttrykker egne opplevelser av og begrunner egne synspunkter på leste tekster.	Høytlesing Lesing i grupper Egenlesing Samtale om tekst Presentasjon Bokanmeldelse	
Lesekultur og leseinteresse			

Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	Eleven deltar aktivt og viser leselyst under gjennomføringen av lesestimulerende tiltak som f.eks. lesetimer, lesekonkurranser og intensive leseperioder. Eleven gjør skriftlige for- og etterarbeid relatert til lesing av tekster.	Lese for yngre elever	
Eleven er interessert i å lese og skrive	Eleven finner litteratur som h*n liker å lese.	Lesing i gruppe Egenlesing	
Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå	Eleven er bevisst egen leseferdighet og velger bøker som er tilpasset sitt nivå.	Lese bøker på ulike flater som papir, lydbok, digital tekst og film	
Eleven opplever høytlesing daglig	Eleven møter høytlesing av litteratur, lytter aktivt og viser på ulike måter at h*n forstår handlingen.	Høytlesing og samtale om tekst	
Eleven bruker biblioteket ukentlig	Eleven er bevisst på hvorfor h*n velger ulike bøker i ulike sammenhenger, både skjønnlitteratur og faglitteratur. Eleven har gjennomført et besøk på folkebiblioteket i løpet av året.		100-lista - Stiftelsen Lese Forsiden - Stiftelsen Lese
Informasjonskompetanse			
Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte	Eleven kan søke og lese trefflisten i Bibliofil (skolens og bibliotekets databaser). Eleven kan finne informasjon i fagbøker ved å bruke innholdsfortegnelse og stikkordsregister.	Vurdere ulike kilder påvirkningskraft og troverdighet	

	Eleven kan bruke oppslagsverk, både alfabetiske registre og innholdsfortegnelse. Elevene kan foreta hensiktsmessige søk på Internett.		
--	---	--	--

LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 6.TRINN

Mål for lesing og skriving	Kjennetegn på måloppnåelse	Forslag til metoder	Se lenker til ulike metoder
Lese- og skriveforståelse			
Eleven møter og benytter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag.	Elevene kan og benytter læringsstrategiene for trinnet.	Språkleker BISON VØSL-skjema To-kolonne-skjema Vertikale tavler Tankekart Samlesing og samskriving med gule lapper Fagsamtale Begrepslæring Helklassesamtale IPGP Skriverammer Setningsstartere	Tips til språkutviklende aktiviteter – NAFO BISON - Læringsstrategier Tankekart - Læringsstrategier VØL og VØSLE - Læringsstrategier To-kolonne-notat - Læringsstrategier Se i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips i kanalen Klasseledelse under mappen Metoder . Her finner du Metodehefte og Strategihefte.
Eleven har rutiner for å justere egen lese- og skriveforståelse.	Elevene vet hva h*n gjør når h*n ikke forstår innholdet i en tekst, eller vet hvordan h*n går videre med tekstskriving.	Skriverammer Setningsstartere	Skriverammer - Skrivesenteret Lingdys skole/Lingdys+
Eleven kan lese og lage sammensatte tekster på en funksjonell måte.	Eleven forstår og lærer av tekster som blir brukt i undervisningen på trinnet som inneholder f.eks. grafer, illustrasjoner, tabeller, fotnoter med mer	Vertikale tavler Hensiktsmessig bruk av digitale enheter Begrepslæring Lese- og skrivestrategier Skriverammer Setningsstartere	Se i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips i kanalen Klasseledelse under mappen Metoder . Her finner du Metodehefte og Strategihefte.
Eleven kan følge en skriftlig instruksjon uten illustrasjoner	Eleven kan gjennomføre praktiske oppgaver på bakgrunn av skriftlig		

	instruksjon f.eks. matoppskrifter, bygging, montering med mer.		
Lese- og skriveteknikk			
Eleven har automatisert avkoding	Eleven leser og skriver utvalgte ord fra fagene og trinnet uten nøling. Eleven deler ordkjeder enkelt og hurtig. Eleven finner ord-i-ord uten vansker.		Tips til språkutviklende aktiviteter – NAFO HØYFREKVENTE ORD: oversikt, powerpoint, ordkjeder, kaboom, uteskole, med mer! - UNDERVISNINGSMETODER
Eleven kan ulike lese- og skrivestrategier	Eleven legger en plan for og velger strategi i tråd med trinnets planer. Eleven bruker digitale hjelpemiddel som Lingdys eller engasjerende leser og dikteringsfunksjoner som støtte i lese- og skriveutviklingen.	Bruk av digitale hjelpeverktøy som støtte i lesing og skriving. Oppdagende skriving Samskriving og samlesing enten med eller uten gule lapper Skriverammer Setningsstartere	Sirkelen for undervisning og læring - Skrivesenteret Lingdys skole/Lingdys+
Eleven kan lese og skrive med flyt.	Eleven har innlevelse og kan variere muntlige virkemidler som toneleie, volum, tempo og pauser når h*n leser kjente tekster. Eleven retter på seg selv når h*n leser eller skriver feil.	Samlesing og samskriving med gule lapper Lesing i gruppe Egenlesing	
Lesekultur og leseinteresse			
Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	Eleven deltar aktivt og viser leselyst under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser og intensive leseperioder. Eleven kan gjøre greie for, både muntlig og skriftlig, litteratur h*n har lest og liker å lese.	Høytlesing Lesing i gruppe Egenlesing Litterær samtale Lesing for yngre elever	
Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå	Eleven velger skjønnlitterære bøker tilpasset sitt nivå.	Egenlesing	Skriverammer - Skrivesenteret

	Eleven er bevisst på egen lese- og skriveferdighet.	Bruke modelltekster i arbeid med skrivning Skriverammer Setningsstartere	
Eleven opplever høytlesing daglig	Eleven møter høytlesing av litteratur, lytter aktivt og viser at h*n forstår innholdet i handlingen.	Bokanmeldelser - modelltekster Litterær samtale	Bokanmeldelse - Skrivesenteret
Eleven bruker biblioteket ukentlig	Eleven kan forklare hvorfor h*n velger ulike bøker i ulike sammenhenger, både skjønnlitteratur og faglitteratur.		100-lista - Stiftelsen Lese Forsiden - Stiftelsen Lese
Informasjonskompetanse			
Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte	Eleven kan foreta hensiktsmessige søk i Bibliofil. Eleven kan søke og lese treffliste i eksterne databaser som f.eks. Rygge/Moss bibliotek. Eleven kan søke og velge ut egnet informasjon fra fagbøker i tilknytning til et tema. Eleven nyttiggjør seg digitale ordbøker. Eleven vet når, og hvordan, det er hensiktsmessig å bruke kunstig intelligens. Eleven vet å være kritisk til informasjonen kunstig intelligens gir oss. Eleven kan foreta effektive og hensiktsmessige søk på Internett ved bruk av ulike søkestrategier som f.eks. frasesøk, avgrensing til bilder eller sider på norsk.	Begrepslæring Hva er en troverdig kilde?	Kildekompasset Kildekritikk – Kildekompasset

	Eleven kan lese strukturen i en URL. Eleven kan lese oppbyggingen til en treffliste på nettet. Eleven vet hva en kilde er og grunnleggende prinsipper for kildekritikk som relevans og pålitelighet. Eleven vet hva en kilde er og kjenner til grunnleggende prinsipper for kildekritikk som «TONE». Troverdighet, Objektivitet, Nøyaktighet og Egnethet.		
--	--	--	--

LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 7.TRINN

Mål for lesing og skriving	Kjennetegn på måloppnåelse	Forslag til metoder	Se lenker til ulike metoder
Lese- og skriveforståelse			
Eleven bruker hensiktsmessige læringsstrategier i undervisningen i alle fag	Eleven bruker strategier som er anbefalt for trinnet.	Språkleker BISON VØSL-skjema To-kolonne-skjema Vertikale tavler Tankekart Samlesing og samskriving med gule lapper Fagsamtale Begrepslæring Helklassesamtale IPGP Veiledet lesing Skriverammer Setningsstartere	Tips til språkutviklende aktiviteter – NAFO BISON - Læringsstrategier Tankekart - Læringsstrategier VØL og VØSLE - Læringsstrategier To-kolonne-notat - Læringsstrategier Se i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips i kanalen Klasseledelse under mappen Metoder . Her finner du Metodehefte og Strategihefte.
Eleven reflekterer over tekst både muntlig og skriftlig	Eleven har innarbeidet rutine for å overvåke egen lese- og skriveferdighet. Eleven kan formulere, både muntlig og skriftlig, tolkninger over leste tekster. Eleven kan svare på forskjellige typer spørsmål ut ifra både skjønnlitterære tekster og fagtekster.	Modelltekster Samlesing og samskriving med gule lapper Fagsamtale/litterær samtale Bokanmeldelser Oppdagende skriving Skriverammer Setningsstartere	Bokanmeldelse - Skrivesenteret Skriverammer - Skrivesenteret Lingdys skole/Lingdys+
Eleven kan lese og lage sammensatte tekster på en funksjonell måte	Eleven kan svare på forskjellige typer spørsmål ut ifra sammensatte tekster med elementer som grafer, illustrasjoner, tabeller med mer.	Vertikale tavler Begrepslæring Helklassesamtale IPGP	Se i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips i kanalen Klasseledelse under mappen Metoder .

			Her finner du Metodehefte og Strategihefte.
Eleven kan følge en skriftlig instruksjon uten illustrasjoner	Eleven kan gjennomføre praktiske oppgaver på bakgrunn av skriftlige instruksjoner som f.eks. matoppskrifter, bygging, natursti, sirkeltrening, montering med mer.	Oppdagende skriveing Skriverammer Setningsstartere	
Lese- og skriveteknikk			
Eleven har automatisert avkoding	Eleven leser og skriver uten nøling.	Bruke analoge og digitale hjelpemidler i ulike settinger	
Eleven kan utvalgte lese- og skrivestrategier	Eleven benytter hensiktsmessige lese- og skrivestrategier for trinnet. Eleven bruker digitale hjelpemiddel som Lingdys eller engasjerende leser og dikteringsfunksjoner som støtte i lese- og skriveutviklingen.	Bruk av digitale hjelpeverktøy som støtte i lesing og skriveing. Oppdagende skriveing Samskriving og samlesing enten med eller uten gule lapper Skriverammer Setningsstartere	Se i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips i kanalen Klasseledelse under mappen Metoder . Her finner du Metodehefte og Strategihefte.
Eleven kan lese og skrive med flyt	Eleven har innlevelse og kan variere muntlige virkemidler som toneleie, volum, tempo, tonefall og pauser når h*n lese ukjente tekster. Eleven retter seg selv når h*n leser eller skriver feil.	Bruk av modelltekster og modellering Samlesing og samskriving med gule lapper Lesing i gruppe Egenlesing	Sirkelen for undervisning og læring - Skrivesenteret
Lesekultur og leseinteresse			
Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	Eleven deltar aktivt og viser leselyst under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser med mer. Eleven kan uttrykke egne leseopplevelser, både muntlig og	Høytlesing Lesing i gruppe Egenlesing Litterær samtale Lesing for yngre elever Bokanmeldelser Skriverammer	

	skriftlig, og gjøre greie for synspunkt om tekstene.	Setningsstartere	
Eleven bruker biblioteket ukentlig	Eleven bruker biblioteket til å hente informasjon h*n trenger. Eleven bruker biblioteket for å låne skjønnlitteratur for å nyte og for nytte. Elevene møter høytlesing av litteratur, lytter aktivt og viser at h*n forstår handlingen.		100-lista - Stiftelsen Lese Forsiden - Stiftelsen Lese
Informasjonskompetanse			
Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte	Eleven kan søke, velge ut og bruke egnet informasjon fra fagbøker i tilknytning til et tema på en etisk måte. Eleven kan foreta effektive og hensiktsmessige søk på internett ved å bruke relevante søkeord og ved bruk av ulike søkestrategier. Eleven vet når, og hvordan, det er hensiktsmessig å bruke kunstig intelligens. Eleven vet å være kritiske til informasjonen kunstig intelligens gir oss. Eleven kan les og forstå strukturen i en URL. Eleven kan lese og forstå oppbyggingen til en treffliste på nettet. Eleven vet hva en kilde er og grunnleggende prinsipper for	Bruk av kunstig intelligens i skriveprosessen. Gjøre elevene bevisste på hvordan de kan bruke AI som støtte i denne prosessen. Samskriving med AI. Modelltekst - modellering Begrepslæring	Kildekompasset Kildekritikk – Kildekompasset Utforskning av kunstig intelligens i klasserommet - Skrivesenteret

	kildekritikk som relevans og pålitelighet. Eleven vet hva en kilde er og kjenner til grunnleggende prinsipper for kildekritikk som «TONE»: Troverdighet, Objektivitet, Nøyaktighet og Egnethet.		
--	--	--	--

Tilpasset opplæring 8. -10.trinn (§11-1)

Prinsippet om tilpasset opplæring er nedfelt i LK20 og i opplæringsloven §11-1. Skolen skal kompensere for barns ulike språklige forutsetninger og ulike bakgrunn, og alle skal få individuelle tilpasninger i lese- og skriveopplæringen. Denne tilpasningen er avgjørende for at den enkelte skal oppleve mestring, utvikle selvtillit og få motivasjon.

Tips til tilpasset opplæring:

- Tilpasse lengde, mengde og nivå
- Bruk av varierte tekster og metoder
- Visuell støtte
- Elevaktive metoder
- Lingdys skole
- Engasjerende leser i Word
- Dikteringsfunksjon i Word eller Lingdys+
- Helhetslesing/klasselesekurs
- Lingdys skole
- Språkleker
- Stasjonsundervisning

Forsterket tiltak 8. – 10.trinn (§14-2)

Skolen kan sette inn forsterket opplæring etter 4. trinn som kan gjøres gjennom bruk av nivådelte grupper jfr. § 14-2: «*Elevane kan delast inn i grupper etter fagleg nivå i særskilde og avgrensa delar av opplæringa, dersom det er nødvendig for at ein eller fleire av elevane skal få eit tilfredsstillande utbytte av opplæringa*». Dette gir skolene muligheten til å sette inn intensive tiltak utover 1.-4. trinn, om eleven har behov for å videreutvikle en ferdighet slik at de kan ha tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

Forslag til forsterket tiltak i lesing, skriving og begreper:

- Helhetslesing: [Helhetslesing - Statped](#)
- Repetert lesing: [Arbeid med ord - Undervisningsmaterieill for barn, ungdom og voksne](#)
- Veiledet lesing: [Materieill: Veiledet lesing | Universitetet i Stavanger](#)
- Begrepskurs: [Begrepslæring - Statped](#)
- Språkleker: [Språkleker: praktisk del](#)
- STL+

LESING OG SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET 8.-10.TRINN

Mål for lesing og skriving	Kjennetegn på måloppnåelse	Forslag til metoder	Se lenker til ulike metoder
Lese- og skriveforståelse			
Eleven mestrer ulike læringsstrategier	Eleven bruker læringsstrategiene på en slik måte at det styrker læringen. Eleven har et bevisst forhold til hvilke læringsstrategier som er mest hensiktsmessige i de forskjellige fagene.	Språkleker BISON VØSL-skjema To-kolonne-skjema Vertikale tavler Tankekart Samlesing og samskriving med gule lapper Fagsamtale Begrepslæring Helklassesamtale IPGP AI	Tips til språkutviklende aktiviteter – NAFO BISON - Læringsstrategier Tankekart - Læringsstrategier VØL og VØSLE - Læringsstrategier To-kolonne-notat - Læringsstrategier Se i Teamet Deling av pedagogiske opplegg og tips i kanalen Klasseledelse under mappen Metoder . Her finner du Metodehefte og Strategihefte.
Eleven kan lese og skrive sammensatte tekster	Eleven bruker informasjon fra elementer som illustrasjoner, tabeller, diagrammer, lenker og lyd ved f.eks. oppgaveløsning.	Vertikale tavler Begrepslæring Skriverammer Setningsstartere	Skriverammer - Skrivesenteret
Eleven kan reflektere muntlig og skriftlig over ulike type tekster	Eleven har innarbeidet rutine for å overvåke egen lese- og skriveferdighet. Eleven kan formulere, både muntlig og skriftlig, tolkninger over leste tekster.	Modelltekster Samlesing og samskriving med gule lapper Fagsamtale Litterær samtale Bokanmeldelser Oppdagende skriving Skriverammer Setningsstartere	Bokanmeldelse - Skrivesenteret Lingdys skole/Lingdys+
Lese- og skriveteknikk			

Eleven kan og bruker hensiktsmessige lese- og skrivestrategier	Eleven kan orientere seg i store tekstmengder som oppslagsverk, ordbøker, internettekster med mer. Eleven kan lete/skane/lese raskt for å finne relevant informasjon. Eleven kan skaffe seg oversikt i tekster ved å skimlese, bruke uthevinger, bildetekster, forklaringer i margin med mer. Eleven har lese- og skrivestrategier for å huske det h*n har lest. Eleven har lese- og skrivestrategier for å nyttiggjøre seg av tidligere kunnskap når h*n møter nytt fagstoff. Eleven har innarbeidede strategier hvor h*n spør seg selv om hva som vil skje videre i teksten. Eleven bruker digitale hjelpemiddel som Lingdys eller engasjerende leser og dikteringsfunksjoner som støtte i lese- og skriveutviklingen.	Modelltekster Samlesing og samskriving med gule lapper Fagsamtale Oppdagende skriving i gruppe/individuell både analogt og digitalt Oppdagende lesing i gruppe/individuell både analogt og digitalt AI Skriverammer Setningsstartere	Utforsking av kunstig intelligens i klasserommet - Skrivesenteret Lingdys skole/Lingdys+
Lesekultur og leseinteresse			
Eleven møter litteratur og reflekterer både muntlig og skriftlig rundt denne	Eleven deltar aktivt og viser lese lyst under lesestimulerende tiltak som f.eks. lesetimer og lesekonkurranser. Eleven kan tolke og reflektere, både muntlig og skriftlig, omkring egne leseropplevelser.	Høytlesing Lesing i gruppe Egenlesing Litterær samtale Lesing for yngre elever Bokanmeldelser Skriverammer	
Eleven bruker biblioteket ukentlig	Eleven bruker aktivt biblioteket til å hente informasjon h*n trenger i skolearbeidet.	Lesing i gruppe Egenlesing	100-lista - Stiftelsen Lese Forsiden - Stiftelsen Lese

	Eleven bruker biblioteket for å låne skjønnlitteratur for å nyte og for nytte.		
Informasjonskompetanse			
Eleven skal kunne foreta søk, vurdering og bruk av kilder hensiktsmessig	Eleven kan finne fram til egnet informasjon i fagbøker og bruke tekstene på en kritisk og etisk måte. Eleven bruker digitale ordbøker på en hensiktsmessig måte. Eleven kan definere sitt informasjonsbehov og relevante søkeord. Eleven kan gjennomføre et systematisk og planlagt søk etter informasjon. Eleven kan foreta hensiktsmessige og effektive søk på Internett ved bruk av ulike søketeknikker. Eleven vet når, og hvordan, det er hensiktsmessig å bruke kunstig intelligens. Eleven vet å være kritiske til informasjonen kunstig intelligens gir oss. Eleven kan lese og forstå strukturen i en URL og oppbyggingen til en treffliste på nettet og bruker dette hensiktsmessig. Eleven kjenner til og bruker APA for å føre og registrere kilder i egen tekst. Eleven vet hva en kilde er og kjenner til grunnleggende prinsipper for kildekritikk som «TONE»:	Bruk av kunstig intelligens i skriveprosessen. Gjøre elevene bevisste på hvordan de kan bruke AI som støtte i denne prosessen. Samskriving med AI. Modelltekst - modellering Begrepslæring Kildekompasset – føring av kilder korrekt i tekstskriving.	Utforsking av kunstig intelligens i klasserommet - Skrivesenteret Kildekompasset Kildekritikk – Kildekompasset

	Troverdighet, Objektivitet, Nøyaktighet og Egnethet.		
--	---	--	--

Kartlegging av lese- og skriveferdigheter og tilpassede tiltak

Å gjennomføre en god kartlegging av elevene er viktig for å finne riktige tiltak og tilpasninger. Skjemaet under gir forslag til ulike kartleggingstester som er mulige å bruke. Det

Nivå 1 – kartlegging av alle elever

Observasjon av leseutviklingen	Bokstavkunnskap, avkoding, leseflyt og forståelse.	Skolene skal systematisk observere lese- og skriveutviklingen til alle elever fra 1.trinn – 10.trinn. Alle elever skal lese ukjent tekst høyt for kontaktlærer/faglærer med jevne mellomrom. Observasjonsverktøyet “Innsjekk” gjennomføres i 1.trinn
Observasjon av skriveutviklingen	Bokstavforming, skriveflyt og veiledet skriving	Skolene skal systematisk observere lese- og skriveutviklingen til alle elever fra 1.trinn – 10.trinn
Kartlegging bokstavkunnskap 1. og 2.trinn	Uformelle situasjoner, observasjon, veiledet lesing, aktiviteter med bokstavkort, elevsamtaler og språkleker.	August/september 1.trinn Desember/januar 1.trinn August/september 2.trinn Desember/januar 2.trinn Vurdere om man også bør ta en innsjekk før sommeren på 1.- og 2.trinn <u>Eksempler:</u> Skolestart (kartleggingsapp) fra UiS til bruk på 1.trinn Bokstavprøven Stenbråten kofferten
Kartlegging avkoding og leseflyt	Underveisvurdering, observasjon, Udirs kartleggingstest etter 3.trinn, veiledet lesing, språkleker, elevsamtaler samt eventuelt andre	Obligatorisk: Udirs kartleggingstest etter 3.trinn (høst)

	kartlegginger som sier noe om avkoding og leseflyt. Setningsleseprøven, ordkjedetesten, Nasjonale prøver i lesing	Nasjonale prøver i lesing 5., 8. og 9.trinn (høst) Ordkjedetesten (3.-10.trinn) høst og vår Eksempler: Ordleseprøven 64 (2.trinn) Ordleseprøven 120 (3.trinn) Oral Reading Fluency (ORF) 2.-5. trinn
Kartlegging av leseforståelse	Observasjon av eleven i leseaktiviteter, veiledet lesing, språkleker, elevsamtaler samt andre kartlegginger som sier noe om leseforståelse. Setningsleseprøven, ordkjedeprøven, Nasjonale prøver i lesing	Obligatorisk: Setningsleseprøven ved oppstart 4., 6. og 7.trinn. (høst) Nasjonale prøver i lesing 5., 8. og 9.trinn (høst) Eksempel: Mini Setningsleseprøve 1 – SL1(2.trinn) Mini Setningsleseprøve 2 – SL2 (3.trinn)
Evaluerings av kartleggingsresultater	Hva skal man se etter: - Følger eleven forventet utvikling? - Hvilke områder i lesinga og skrivinga er vanskelig (for eksempel språk, uttale, forståelse, avkoding og konsentrasjon) - Hvordan har opplæringa vært? (innhold, organisering, valg av arbeidsmetoder) - Får alle elever relevant og tilpasset opplæring inne i klasserommet?	Evaluerings underveis i skoleåret og etter hver kartlegging. Disse gjennomføres på trinn sammen med avdelingsleder og eventuelt en leselærer/leseveileder. Evaluerings tiltak som er gjennomført i klassen siste halvår og vurdere hvilke elever som trenger videre individuell kartlegging

	- Hvordan brukes ressursene og kompetansen på trinnet? - Hvordan tilrettelegges og tilpasses opplæringen for elever som strever?	
Tiltak i klassen	Alle trinn: - Tilpasninger i klassen for elever som skårer under kritisk grense på en eller flere delferdigheter - Eksplisitt undervisning i delferdigheter i korte økter i klassen - Støtte og rammer for aktiviteter der eleven får trene på delferdigheter - Støtte til å bruke lese- og skrivestøtteverktøy	Kartleggingsresultatene danner grunnlaget for innholdet i lesekurset ut ifra hvor klassen befinner seg i leseutviklingsmodellen, systematisere elevens leseresultater fra Ordskjedetesten og Setningsleseprøven inn i "Firefeltmodellen". Plassere elevene ift avsporinger i leseutviklingsmodellen. Metoder for klasselesekurs kan være: - Språkverksted - Helhetslesing - Lese fremdrift (Teams) - På sporet (1.-2. Trinn) - Hefter laget av PPT - Klasselesekurs én til to ganger i året med ord og begreper, avkodning/leseflyt og lesestrategier. (3.-10.trinn)
Evaluerings av tiltak i klassen	Bruke for eksempel Udirs kartleggingsverktøy for 3.trinn dynamisk – reteste. Bruke samme test for retesting.	Bruke evalueringsmøtene til å vurdere hvilke kartleggingstester som kan være nyttige å bruke til retesting (se eksempler over).

Nivå 2 – individuell kartlegging av elever som ikke følger forventet utvikling

Dynamisk kartlegging	Observasjon av elevaktivitet i undervisningen Elevsamtale	Arbeidsprøven
----------------------	--	---------------

	Språkleker	
Aktuelle kartleggingsverktøy for videre kartlegging	Ordkjedetesten, setningsleseprøven, Språk 6-16, Logos.	1.-2. trinn: Skolestart (kartleggingsapp) fra UiS. 3.-4.trinn: Elever som viser liten framgang eller skårer under kritisk grense på kartleggingsprøven og retesting, bør testes med Logos høst og eventuelt vår i 3.trinn. 5.trinn: Videre kartlegging med ordkjedetesten og eventuelt Logos av nye elever på nivå 1 og/eller er på nedre nivå 2. 6.-7.trinn: Videre kartlegging med Logos av nye elever som skårer lavt på ordkjedetesten. 8.-10.trinn: Videre kartlegging med Logos av nye elever som skårer lavt på ordkjedetesten.
Tiltak etter kartlegging på nivå 2 (individuelt/gruppe)	Elever som skårer under kritisk grense på kartleggingsprøver skal ha tilbud om intensivt lesekurs i gruppe (§11-3).	<u>Forslag:</u> Intensive lesekurs i gruppe: 3x 90 minutter over 8-10 uker med eks helhetslesing/på sporet Intensivt lesekurs individuelt: 4x 60 minutter over 8-10 uker med eks helhetslesing/på sporet
Tiltak på individnivå bør inneholde	- Lesetrening på delferdigheter som er vanskelige (avkoding/ord og begreper/lesestrategier). - Eksplisitt forklaring og støtte på det som er vansken. - Helhetslesing – arbeid med delferdighet i kontekst. - Mengdelesing - Opplæring og støtte i bruk av lese- og skrivestøtteverktøy.	Kartleggingsresultatene danner grunnlaget for innholdet i lesekurset ut ifra hvor eleven befinner seg i leseutviklingsmodellen, systematisere elevens leseresultater fra Ordkjedetesten og Setningsleseprøven inn i "Firefeltsmodellen". Plassere eleven ift avsporinger i leseutviklingsmodellen

		Før og etter kartlegging for å vurdere effekt av tiltaket (både ift. normerte skårer og elevens individuelle vekst)
Evaluerings av tiltak på nivå 2	Evaluerings av elevens utvikling etter tiltakene. Evalueringen gjennomføres sammen med lærer(e) på trinn, avdelingsleder og/eller drøfting i internt støttesystem.	- Evaluere elevens utbytte av tiltakene som er gjennomført. - Evaluering av elevens utbytte av kompenserende hjelpemidler. - Drøfte innholdet i opplæringa i klasserommet eleven er. Får eleven støtte til å bruke kompenserende hjelpemidler? Får eleven støtte til å strukturere og avgrense lese/skriveaktiviteter? - Vurdere hvilke elever som trenger videre individuell kartlegging i samarbeid med PPT

Nivå 3 – videre kartlegging

Videre kartlegging vurderes i internt støttesystem i samarbeid med PPT.

Lesing i alle fag

Grunnleggende lesing utvikles i alle fag. Elevene skal lese for å oppleve, forstå, utforske, tolke og reflektere. I fagene møter de ulike typer tekster, som fagtekster, tabeller, diagrammer, kart, instruksjoner, oppskrifter, modeller og sammensatte tekster. Lesing i alle fag hjelper elevene til å utvikle språk, begrepsforståelse og evne til kritisk tenkning.

Skriving i alle fag

Grunnleggende skriving utvikles i alle fag. Elevene skal skrive for å utforske, lære, reflektere, dokumentere og kommunisere. I fagene skriver de blant annet fortellinger, fagtekster, rapporter, logger, beskrivelser, refleksjoner og argumenterende tekster. Skriving i alle fag styrker elevenes læring, språk og evne til å uttrykke kunnskap på ulike måter.

Trinn	Fag	Eksempel på lesing og skriving i faget
1. trinn	Norsk	Lytte til og samtale om enkle tekster, gjenkjenne bokstaver, ord og enkle setninger.
1. trinn	Naturfag	Lese enkle ord og symboler knyttet til dyr, planter, vær og årstider.
1. trinn	Kunst og håndverk	Forstå enkle muntlige og skriftlige instruksjoner til oppgaver og aktiviteter.
1. trinn	Kroppsøving	Tolke enkle beskjeder, symboler og regler i lek og aktivitet.
1. trinn	Musikk	Følge enkle tekster i sanger og forstå symboler for lyd, rytme og bevegelse.
1. trinn	Matematikk	Tolke og beskrive enkle mønstre.
2. trinn	Norsk	Lese enkle tekster med flyt og forstå innhold gjennom samtale og spørsmål.
2. trinn	Naturfag	Lese korte fagtekster og finne informasjon i bilder, overskrifter og enkle tabeller.
2. trinn	Kunst og håndverk	Lese og følge enkle oppskrifter og arbeidsbeskrivelser.

Trinn	Fag	Eksempel på lesing og skriving i faget
2. trinn	Kroppsøving	Forstå regler og enkle instruksjoner i spill og aktiviteter.
2. trinn	Matematikk	Tolke og beskrive enkle mønstre.
3. trinn	Norsk	Lese og tolke tekster med overskrifter, bilder og faktabokser.
3. trinn	Samfunnsfag	Lese enkle tekster om nærmiljø, kart og tidslinjer og samtale om innholdet.
3. trinn	Naturfag	Finne informasjon i enkle fagtekster, illustrasjoner og tabeller.
3. trinn	Mat og helse	Lese enkle oppskrifter og forstå rekkefølge i framgangsmåter.
3. trinn	Musikk	Lese sangtekster og enkle symboler for rytme og struktur.
3. trinn	Matematikk	Tolke og beskrive mønstre, mengde og symbol.
4. trinn	Norsk	Bruke lesestrategier for å forstå innhold, finne nøkkelord og gjenfortelle.
4. trinn	Samfunnsfag	Lese kart, enkle kilder og faktatekster og finne relevant informasjon.
4. trinn	Naturfag	Lese fagtekster og forklare sentrale begreper med egne ord.
4. trinn	Kunst og håndverk	Tolke modeller, enkle skisser og arbeidsbeskrivelser.
4. trinn	Kroppsøving	Lese regler, planer og beskjeder knyttet til aktiviteter og samarbeid.
4. trinn	Matematikk	Lese enkle problemløsningsoppgaver og forklare løsninger muntlig og skriftlig.
5. trinn	Norsk	Lese og sammenligne informasjon i ulike tekster, også tabeller og diagrammer.
5. trinn	Samfunnsfag	Finne og bruke informasjon fra fagtekster, kart og enkle digitale kilder.

Trinn	Fag	Eksempel på lesing og skriving i faget
5. trinn	Naturfag	Lese fagtekster kritisk og bruke begreper i samtale og oppgaver.
5. trinn	Kunst og håndverk	Lese og tolke arbeidstegninger, mønster og visuelle framstillinger.
5. trinn	Matematikk	Bruke lesestrategier og forklare løsninger skriftlig på tekstoppgaver.
6. trinn	Engelsk	Lese enkle fagtekster, instruksjoner og beskrivelser på engelsk.
6. trinn	Samfunnsfag	Lese og tolke informasjon fra tekster, kart, tabeller og diagrammer.
6. trinn	Naturfag	Lese sammensatte tekster og forklare sammenhenger mellom tekst, bilde og figur.
6. trinn	Mat og helse	Lese oppskrifter, innholdsfortegnelser og enkle varetekster.
6. trinn	Kroppsøving	Tolke treningsplaner, regler og skriftlige beskjeder i aktiviteter.
6. trinn	Matematikk	Lese og tolke tabeller, grafer og illustrasjoner. Skrive tankekart i ulike former.
7. trinn	Norsk	Bruke ulike lesestrategier for å forstå, tolke og vurdere tekster.
7. trinn	Samfunnsfag	Lese og sammenligne informasjon fra ulike kilder om samfunnsspørsmål.
7. trinn	Naturfag	Lese naturfaglige tekster og trekke ut viktig informasjon fra figurer og tabeller.
7. trinn	Mat og helse	Lese oppskrifter, bruksanvisninger og tekster om kosthold og helse.
7. trinn	Kunst og håndverk	Tolke arbeidstegninger, visuelle uttrykk og beskrivelser av prosesser.
7. trinn	Matematikk	Bruke og velge mellom ulike lesestrategier for å løse og forklare tekstoppgaver skriftlig.
8. trinn	Norsk	Lese kritisk og reflektert i ulike typer tekster, også sammensatte tekster.

Trinn	Fag	Eksempel på lesing og skriving i faget
8. trinn	Samfunnsfag	Tolke og vurdere kilder, statistikk, kart og tekster om samfunn og historie.
8. trinn	Naturfag	Lese fagartikler, rapporter og figurer og bruke informasjonen i eget arbeid.
8. trinn	KRLE	Lese tekster om religioner, livssyn og etiske problemstillinger og samtale om innhold.
8. trinn	Kroppsøving	Lese og forstå treningsopplegg, regler og fagtekster om helse og aktivitet.
8. trinn	Matematikk	Lese, tolke og forstå tabeller, grafer og illustrasjoner.
9. trinn	Engelsk	Lese og forstå autentiske tekster, artikler og informasjon fra engelskspråklige kilder.
9. trinn	Samfunnsfag	Analysere og vurdere informasjon fra ulike kilder og perspektiver.
9. trinn	Naturfag	Tolke og vurdere naturfaglige tekster, modeller, grafer og datasett.
9. trinn	Mat og helse	Lese og vurdere informasjon om kosthold, bærekraft og forbruk.
9. trinn	Kunst og håndverk	Tolke visuelle uttrykk, design og arbeidsbeskrivelser med fagbegreper.
9. trinn	Matematikk	Velge en lesestrategi som passer for seg selv og oppgaven. Skrive refleksjonslogg.
10. trinn	Norsk	Lese kritisk, tolke og vurdere hvordan tekster påvirker og formidler budskap.
10. trinn	Samfunnsfag	Analysere komplekse tekster, kilder og samfunnsdata med kritisk blikk.
10. trinn	Naturfag	Lese og vurdere naturvitenskapelige tekster og argumentasjon i samfunnsdebatt.
10. trinn	Kroppsøving	Lese og bruke fagtekster om trening, helse og livsstil i refleksjon og planlegging.
10. trinn	Matematikk	Lese og tolke modeller på en kritisk måte. Skriftlig refleksjon og muntlig forklaring.

Kilder og referanser

[utdanningsetatens-anbefalinger-for-bruk-av-laringsteknologi-i-skriveopplaringen.pdf](#)

[Lesing i fag | Universitetet i Stavanger](#)

[Å skape leseinteresse | Universitetet i Stavanger](#)

[Oppfølging når lesing er vanskelig | Universitetet i Stavanger](#)

[temapakke-spraklige-og-muntlige-ferdigheter-stodig.pptx](#)

[temapakke-flerspraklighet-som-ressurs-for-a-lare-stodig.pptx](#)

[temapakke-digitale-begrepsboker-stodig.pptx](#)

[Ressurser - Skrivesenteret](#)

[Begynneropplæring | Språkløyper](#)

[Skriving i begynnaropplæringa | Språkløyper](#)

[Skriving som grunnleggende ferdighet | Språkløyper](#)

[Rammer for skriving: Refleksjon | Språkløyper](#)

[Ungdomstrinn | Språkløyper](#)

[Skulebiblioteket som pedagogisk ressurs | Språkløyper](#)

[Kildekompasset](#)

[Ressurser til arbeid med lesing i skolen | Universitetet i Stavanger](#)

[Skriverammer - Skrivesenteret](#)

Bakgrunn og ønsker med lese- og skriveplan

SIMM i praksis – Verdigrunnlag

Alle elever skal oppleve læring og mestring. Arbeidet med lesing og skriving skal bygge på tillit, støtte og høye forventninger. Fellesskapet er drivkraften i utviklingen av både faglige og sosiale ferdigheter.

Lesing som grunnleggende ferdighet

Å kunne lese er å skape mening fra tekst. Lesing gir innsikt i andres erfaringer, meninger, opplevelser og skaperkraft, uavhengig av tid og sted. Lesing av tekst på papir og digitalt er en forutsetning for livslang læring, og for å kunne delta aktivt i samfunnslivet på en kritisk og reflektert måte.

Å lese handler om å forstå, bruke, reflektere og engasjere seg i innholdet i tekster uansett fag og formål.

[2.3 Å kunne lese som grunnleggende ferdighet | udir.no](#)

Skriving som grunnleggende ferdighet

Å kunne skrive vil si å kunne ytre seg forståelig og på en hensiktsmessig måte om ulike emner og å kommunisere med andre. Skriving er også et redskap for å utvikle egne tanker og egen læring. For å kunne skrive forståelig og hensiktsmessig må ulike delferdigheter utvikles og samordnes. Dette innebærer å være i stand til å planlegge, utforme og bearbeide tekster som er tilpasset innholdet og formålet med skrivingen.

Utviklingen av skriveferdigheter gjør det mulig å gå inn i ulike skriveroller i kunnskapssamfunnet. Å utvikle skriveferdigheter er en forutsetning for livslang læring og for å kunne delta aktivt i samfunnslivet på en kritisk og reflektert måte.

[2.5 Å kunne skrive som grunnleggende ferdighet | udir.no](#)

SIMM i praksis – Struktur og fellesskap

Felles plan, felles språk og felles mål skaper forutsigbarhet og trygghet for elever og ansatte. Gjennom profesjonsfellesskapet bygger vi felles retning og utvikling.

SIMM i praksis – Kultur og læring

I et tenkende klasserom reflekterer og snakker elevene om sammenhengen mellom lesing og skriving (literacy). De prøver og feiler, utforsker og reflekterer uten frykt for å gjøre feil. Å kjenne til og bruke digitale hjelpemidler som Lingdys, Skoleskrift og Engasjerende leser, kan støtte elevene til å se sammenhengen mellom lesing og skriving og bidra til mer inkluderende undervisning. Språket brukes aktivt for å skape forståelse og mening.

Her er vi

Ferdighetene lesing og skriving henger sammen. Elever i Moss kommune har ulik erfaring og trygghet i møte med disse ferdighetene. Noen opplever det som spennende og gøy og lærer raskt, mens andre forbinder lesing og skriving med stress og usikkerhet.

Skolene har mange gode praksiser og engasjerte, dyktige lærere, men det er fortsatt behov for å styrke **systematisk arbeid med lese- og skriveutviklingen** på alle trinn.

Slik vil vi ha det

Alle elever skal møte en undervisningspraksis som fremmer forståelse, utforsking og samarbeid gjennom lek og aktivitet. Elevene skal få være aktive deltakere i egen læring, oppleve mening og mestring, og få støtte til å se sammenhenger mellom fag, hverdagsliv og framtid. Lærerne skal planlegge, gjennomføre og reflektere sammen i profesjonsfellesskapet.

Slik vet vi at vi er på riktig vei

- Elevene deltar aktivt og kan forklare hvordan de tenker.
- Skolene bruker LIST-oppgaver, åpne oppgaver og samarbeidsformer jevnlig.
- Lærerne modellerer ved blant annet høytlesing og bruk av modelltekster og skriverammer/skrivestartere i skriving.
- Lærerne deler erfaringer og observasjoner i kollegaveiledning.
- Kartlegginger og samtaler brukes for å se læring over tid – ikke bare resultat.
- Elever, lærere og foresatte opplever økt motivasjon og trygghet i lese- og skriveopplæringen/utviklingen.

Mål fra Strategisk plan for enhet skole 2025-2030 (tilpasset lesing og skriving)

1. Skoleeier, skoleledelsen og lærerne analyserer og følger opp resultater fra kartlegginger, nasjonale prøver og vurderinger i lesing og skriving.
2. Fokus på **tidlig innsats** med utforsking og lek med bokstaver, fonemer og ortografi for å utvikle lese- og skriveglede, mestring og lærelyst.
3. Lærerne bruker elevresultater og observasjoner for å tilpasse undervisningen.
4. Lærerne arbeider systematisk med språk, oppbygging, utforsking, sammenheng og refleksjon spesielt i norsk, men også i de andre fagene.

5. Undervisningen legger til rette for at alle kan delta i utforsking og samarbeid gjennom lek og aktivitet, LIST-oppgaver, åpne oppgaver og bruk av vertikale tavler i et tenkende klasserom.
6. Elevene deltar aktivt i egen læring, gjennom metakognisjon, helklassesamtaler, logg og elevsamtaler.
7. Digitale verktøy brukes pedagogisk hvor det styrker læringen og forståelsen – ikke bare ferdighetstrening.
8. Lærerne arbeider i profesjonsfellesskap for å utvikle undervisning og dele praksis.
9. Skolene bruker kommunal lese-, skrive- og regneplan for å sikre elevenes opplæring i grunnleggende ferdigheter.

Strategisk plan for enhet skole

Effektmål:

- Elevene viser forståelse og sammenheng mellom bokstaver, fonemer og ord.
- Elevene opplever at lesing og skriving er nyttig og meningsfullt i alle fag.
- Elevene utvikler gode strategier for å kunne lese og skrive.
- Resultater på nasjonale prøver og lokale kartlegginger viser progresjon i lese- og skriveutviklingen.